

12 zarówno zarobek tkacza jak i robotnika wystarczał nie tylko na potrzeby osoby pracującej, lecz także jego bliskich²⁸. Jeśli zestawimy słowa św. Pawła z kosztem całodziennego utrzymania rodziny, który w świetle dostępnych danych wynosił ok. 1-1,5 denara²⁹, to zauważymy, że zapłata otrzymana przez robotników w winnicy umożliwiała realizację zaleceń apostoła.

Według Talmudu, wynajęcie na 1 dzień człowieka do zbioru ziół leczniczych kosztowało 1 denara, chociaż człowiek, który zbierał kłosa na polu żniwiarza, potrafił zarobić do 4 denarów. W innym miejscu powiedziano, iż robotnik może zjeść podczas pracy ogórka nawet za 1 denara, ale - co najbardziej znamienne - nie może spożyć więcej aniżeli wynosi jego zapłata³⁰. W powiązaniu z kilkoma innymi wzmiankami w źródłach hebrajskich o płacach zawierających się w przedziale od 1 do 2 denarów³¹, prawdopodobna staje się niekiedy pomijana wzmianka w Ewangelii św. Łukasza /10, 30 n./. Wynika z niej, że Samarytanin wręczył właścicielowi gospody za opiekę nad chorym człowiekiem 2 denary, zobowiązując się do uiszczenia dodatkowej sumy w przypadku konieczności poniesienia nadzwyczajnych kosztów. Dla porównania płace w Italii i w pozostałych prowincjach oscylowały w granicach 1 denara³². Na marginesie wypada zaznaczyć, że o ile w umowie o pracę pomiędzy panem a robotnikiem nie wspomniano o wysokości zapłaty, to zgodnie z zasadami obowiązującymi w Palestynie, ustalała ją osoba wynajmująca, tak jak ma to miejsce w przypowieści o robotnikach w winnicy³³.

Częściowo odmienny charakter posiadają te fragmenty pism Nowego Testamentu, w których wspomina się o poszczególnych rodzajach jednostek pieniężnych, przeważnie z zaznaczeniem wyso-

28 Gryglewicz, art.cyt., 90.

29 L. Breglia, *Circolazione monetale ed aspetti di vita economica a Pompei*, w: *Pompeiana*, Napoli 1950, 53; Mrozek, *Prix*, dz.cyt., 30 nn.

30 Por. Tos.Scheb. 6, 8, 4; Pwt 23, 26; Gryglewicz, art.cyt., 16.

31 Por. B. Yoma 35 b, 38 a; Megill. Tean. 3; B. Avoda Zara 62 a; B. Shev. 8, 4.

32 Por. Cicero, *Pro Roscio* 10, 28; Szilagyi, dz.cyt., 328 nn.; A. J. Anderson, *A note on wages in the first cent. A. D.*, "Voice of the Turtle" 5/1966/ 177; Pankiewicz, *Od realnej*, art.cyt., 7.

33 Por. J. H. Heinemann, *The status of labourer in Jewish law and*